Ванг Цунганг^[1]

Државни универзитет Нанкај „Џоу Енлај“
НР Кина

УДК 327(510)

Оригинални научни рад

Примљен: 09. 06. 2021.

Прихваћен: 22. 06. 2021.

doi: 10.5937/napredak2-32692

Дипломатска трансформација и развој новог типа међународних односа: становиште за посматрање и разумевање нове кинеске дипломатије

Сажетак: Од 1949. дипломатија Народне Републике Кине успешно је трансформисана у три наврата: приликом оснивања Народне Републике Кине, затим ради унапређења земље и ради изградње дипломатије водеће земље. Развој новог типа међународних односа јесте делотворан начин за остваривање дипломатске трансформације нове Кине, али његове конотације варирају у зависности од историјског периода.

Приликом две прекретнице, од 1949. до 2012. дипломатија нове Кине, која примењује Принцип независности и Пет принципа мирољубиве коегзистенције, обликована је у пракси развојем новог типа међународних односа. Принцип независности имао је важну улогу у очувању кинеског суверенитета и достојанства, у заштити националне безбедности и промовисању развоја земље. Пет принципа мирољубиве коегзистенције постали су основна норма међународних односа и главни принцип међународног права, захваљујући њиховој отворености и свеобухватности.

Од 18. националног конгреса Комунистичке партије Кине, суочавајући се с великим променама без преседана у овом веку и новим положајем Кине која се све брже приближава центру светских збивања, председник Си Ђинпинг уложио је огромне напоре да промовише дипломатију водећих земаља с кинеским карактеристикама, активно говорећи о изградњи новог типа међународних односа, који се одликују узајамним поштовањем, правичношћу, правдом и сарадњом у којој сви побеђују. То представља како иновацију, тако и надоградњу Принципа независности и Пет принципа мирољубиве коегзистенције, а истовремено и подстицај процесу светске мултиполаризације и изградње заједнице са заједничком будућношћу за човечанство.

Кључне речи: нови тип међународних односа, дипломатска трансформација, дипломатија Кине

[1] wangcungang@nankai.edu.cn

Оснивање Народне Републике Кине 1949. представља највећу прекретницу у политичкој, али и дипломатској историји Кине током 20. века. Комунистичка партија Кине преузела је политичку власт у најзначајнијој земљи на Истоку, с 5.000 година дугом историјом цивилизације. Због тога су се створиле потреба и могућност да дипломатија Кине отвори ново поглавље своје историје. У последњих 70 година, под чврстим вођством Комунистичке партије, кинеска дипломатија је три пута прошла трансформацију проузроковану ветровима промене у међународној ситуацији^[2], а напослетку је почела да развија нови тип међународних односа као резултат остварених претходних трансформација.

Три фазе дипломатске трансформације нове Кине приликом оснивања Народне Републике Кине, с циљем унапређивања земље и изградње дипломатије водеће земље

Прва фаза трансформације нове Кине почела је 1949, а први резултати остварени су средином педесетих година 20. века. У средишту ове фазе било је претварање дипломатије понизности у дипломатију оснивања Народне Републике Кине.

Током ове фазе нова Кина заувек је променила непријатан став „клечања на коленима ради спровођења дипломатије“, који је потрајао готово читав век, и успоставила спољну политику чија је основна одлика независност која спаја патриотизам с интернационализмом. Нова спољна политика тежила је да оствари истински равноправан положај Кине у међународним односима и да делотворно заштити њен суверенитет, достојанство и безбедност. Трансформација дипломатије омогућила је Кини да одмах успостави дипломатске односе са социјалистичким земљама, а постепено и с независним земљама Азије, Африке и Латинске Америке, али и с неким капиталистичким земљама у Скандинавији. То је означило уобличавање основног оквира односа нове Кине с осталим земљама. Средином шездесетих и почетком седамдесетих година 20. века Кина је усвојила спољну политику с циљем постизања „светске револуције“, заузимајући дипломатски став „борбе чврсто стегнутих песница и напада у свим правцима“, због чега се земља тада нашла у веома сложеној међународној ситуацији (Yang, 2000, str. 45–50). Међутим, Кина је поново добила легитимно место у Уједињеним нацијама и сва законска права, односи између Кине и САД почели су да се поправљају, док су се односи између Кине и Јапана нормализовали.

[2] Академска заједница постигла је договор о концепту дипломатске трансформације. Овај рад има за циљ да опише државне напоре за увођење великих промена у елементе, нивое и садржај дипломатских послова. Када је реч о елементима, дипломатска трансформација садржи концепт, принцип, циљеве, стратегију, политику и систем дипломатије, као и начин деловања на спољнополитичком плану. Када је реч о нивоима, постоје три основна нивоа: глобални, регионални и билатерални. Говорећи о садржају, обухваћене су области економије, политике и безбедности.

Захваљујући томе, визија и спровођење „револуционарне дипломатије“ постепено су потиснути у други план и убрзо је почела нова фаза убрзане трансформације дипломатије.

Друга фаза дипломатске трансформације нове Кине трајала је од краја седамдесетих до почетка осамдесетих, закључно с 1989. годином, када су нормализовани кинеско-совјетски односи. Суштина ове фазе јесте у томе да се дипломатија која је била на снази од оснивања Народне Републике Кине замени дипломатијом ради унапређења земље. Трећи пленум 11. заседања Централног комитета Комунистичке партије донео је главну стратешку одлуку о преумеравању стремљења Партије и државе на социјалистичку модернизацију, заједно с одговарајућим променама у главном задатку и циљу кинеске дипломатије. У говору којим је отворио 12. национални конгрес Комунистичке партије, Денг Сјаопинг јасно је ставио до знања следеће: „Иако кинески народ цени своје пријатељство и сарадњу с осталим државама и народима, још више цени своју тешко стечену независност и суверена права. Ниједна страна земља не би требало да очекује да јој Кина буде вазал, нити да прихвати било шта што би шкодило кинеским интересима.“ Он је, такође, најавио да ће убрзана социјалистичка модернизација, стремљење поновном уједињењу Кине, те супротстављање хегемонизму и заштита светског мира, бити три главна задатка кинеског народа током осамдесетих, с привредним развојем у основи ове фазе (Deng, 1993, str. 3) Усредсређујући се на поменута три задатка и ослањајући се на процену главне теме модерног

доба и на системско сумирање историјског искуства и научених лекција, Кина је у великој мери прилагодила идеолошке смернице дипломатије и конкретну спољну политику, успостављајући дипломатске смернице које сличност или разлику у друштвеном систему и идеологији више нису сматрале условом за добре међудржавне односе. Исто тако, снажно се заступала политика уздржавања од уласка у неки савез или стварања стратешког односа с било којом великом земљом или блоком земаља. Од тада је кинеска дипломатија заузела активнији став. Од 1978. па до краја осамдесетих, Кина је изградила релативно стабилне односе са свим водећим земљама света, успоставила дипломатске везе с већином суседних земаља, истовремено одржавајући пријатељске односе с многим земљама Трећег света и придружујући се бројним значајним међународним организацијама, као и глобалним и регионалним мултилатералним механизмима, што је довело до даљег усавршавања њеног оквира за међународне односе. Од почетка деведесетих године 20. века до прве деценије 21. века, упркос новом ставу у обрасцу међународних односа, уведеном на крају хладног рата, Кина је наставила да поступа у складу са Денг Сјаопинговим принципом међународних односа „да треба мирно посматрати, обезбедити наш положај, сталожено се бавити стварима, не истицати се, никада не наметати вођство, заклањати светлост или живети у мраку, а увек тежити достигнућима“. Све ово води ка одлучном путу мирног развоја и снажном заступању независне и мирољубиве спољне политике. Кина је наставила да остварује

напредак у односима с водећим силама, са својим суседима и осталим земљама у развоју, активно учествујући у мултилатералној дипломатији, повећавајући и даље своје присуство и улогу у међународним односима.

Трећа фаза дипломатске трансформације нове Кине почела је после 18. националног конгреса Комунистичке партије, а њена суштина била је да „дипломатија унапређења земље“ прерасте у „дипломатију водеће земље“. Изванредан учинак земље током светске финансијске кризе 2008. и место друге по величини економије на свету наметнули су потребу за поновном дипломатском трансформацијом Кине. На 18. националном конгресу, одржаном у новембру 2012, зацртан је циљ изградње просперитетног друштва у свим аспектима и продубљивања реформи и потпуног отварања према свету, а наглашено је да ће Кина наставити да високо држи заставу мира, развоја, сарадње и узајамне користи, те да ће подржати светски мир и заговарати заједнички развој. Истог месеца Си Ђинпинг први пут је изнео значајну претпоставку да је „национална обнова највећи сан кинеског народа од почетка модерне ере“. У октобру 2013. представио је нову замисао о спровођењу спољне политике према суседима на „предузимљив и пионирски начин“ и изнео предлог за остваривање тог циља. Израз „предузимљив и пионирски“ био је потпуно супротан концепту „заклањања светлости и живота у мраку“ који је пре тога дуго био на снази, па је одмах привукао велику пажњу међународне заједнице. На Централној конференцији о раду у вези са спољном политиком, одржаној

у новембру 2014, Си Ђинпинг нагласио је да „Кина мора да спроводи дипломатију водеће земље са сопственим карактеристикама“. Исто тако, рекао је да је „на основу наше сумиране праксе из прошлости и искуства неопходно обогатити и даље развијати принципе према којима се руководи наш дипломатски рад, односно водити дипломатију с препознатљивом кинеском визијом, стилем и начином поступања“ (Xi, 2018, str. 200). У октобру 2017. Си Ђинпинг је у свом извештају за 19. национални конгрес Комунистичке партије јасно истакао да дипломатија водеће земље с кинеским карактеристикама, предвиђена за ново доба, има за циљ да створи нови тип међународних односа и изгради заједницу са заједничком будућношћу за човечанство“. На централној конференцији о раду у вези са спољном политиком, одржаној у јуну 2018, истакнута је формулација концепта дипломатије социјализма с кинеским карактеристикама за ново доба, што представља значајан почетни резултат треће фазе дипломатске трансформације нове Кине.

У процесу дипломатске трансформације који је у току, усвојена је смерница Си Ђинпинга за концепт дипломатије, при чему се заступа идеја о изградњи заједнице са заједничком будућношћу за човечанство. Ово је постао истакнути стандард Кине у праћењу савременог тренда и усмерености ка људском напретку; поставка дипломатије која се одликује свеобухватношћу, разноликошћу и мултидимензионалношћу продубљена је и унапређена на премиси учвршћивања централизованог и уједињеног вођства Партије у погледу дипломатског рада,

реформе дипломатског система и механизма који се стално унапређују. Неопходно је успоставити ситуацију у којој постоји боља координација рада у вези са спољном политиком, а Партија увек обезбеђује целокупно вођство и усклађује напоре свих укључених учесника. Исто тако, дипломатски став Кине постао је предузимљивији и ставља нагласак на предузимање иницијативе ради свеобухватног планирања и врхунске замисли, па је зато уведена иницијатива Појас и пут. Позива се на велико укључивање у реформе и развој глобалног система управљања, као и на активно учешће у процесу решавања међународних жаришта и озбиљних проблема.

Три фазе дипломатске трансформације нове Кине представљају развој и напредак кинеске дипломатије и показују њен капацитет за иновације. Кинеска дипломатија не залаже се само за повољно спољашње окружење ради безбедности, развоја и просперитета социјалистичке Кине, већ је такође дала значајан допринос миру и развоју човечанства.

Даља посвећеност дипломатије нове Кине развоју новог типа међународних односа

У пролеће 1949. Мао Цедунг поставио је спољнополитички принцип који треба да

примени новооснована Народна Република Кина, назвавши га „нови почетак“. Принцип је имао две конотације; прво, да Кина обнови међународне односе и друго, да обнови свој дипломатски систем и контингент. Принцип „новог почетка“ остварио је изванредне позитивне резултате, а како је приметио истакнути оснивач и велики заговорник дипломатије нове Кине Џоу Енлај, захваљујући овом принципу „Кина више није полуколонијална земља и успоставила је самосталне дипломатске односе са осталим земљама“ (Zhou, 1990, str. 49). Сprovedена је реформа као циљ прве дипломатске трансформације нове Кине.

У ствари, још у првим годинама од оснивања нове Кине, Комунистичка партија увела је значајан концепт „новог типа међународних односа“, чији је основ пролетерски интернационализам који је првобитно био ограничен на означавање односа само између социјалистичких земаља. Касније, по усвајању Пет принципа мирољубиве коегзистенције, уследиле су промене како у конотацијама, тако и у денотацијама овог концепта. Постављање и примена Пет принципа мирољубиве коегзистенције јесте успешна пракса нове Кине у изградњи новог типа међународних односа.^[3] Пет принципа постали су основне норме за међународне односе и главни принципи међународног права. Као њихов наставак и надоградња, на Конференцији у Бандунгу 1955.

[3] У јуну 2014. године Си Ђинпинг је поводом шездесетогодишњице потписивања Пет принципа мирољубиве коегзистенције рекао: „Ових пет принципа као интегрисан, међусобно повезан и недељив концепт, одражавају суштину савремених међународних односа и могу се применити на односе између свих земаља, без обзира на њихов друштвени систем, фазу развоја или величину.“

усвојен је концепт Десет принципа. Покрет несврстаних који се појавио шездесетих година прошлог века усвојио је Пет принципа као своје водеће принципе, док су релевантне декларације Генералне скупштине Уједињених нација из 1970. и 1974. недвосмислено усвојиле Пет принципа мирољубиве коегзистенције.

Крајем седамдесетих и почетком осамдесетих, када је почела друга фаза дипломатске трансформације нове Кине, приступило се прилагођавању „новог типа међународних односа“ у теорији и пракси. Управо је у оквиру изградње новог међународног поретка Денг Сјаопинг покренуо питање „новог типа међународних односа“. У том погледу рекао је да „хегемонизам, политички блокови и уговорни савези више не функционишу“. Говорећи о принципу који би требало применити у управљању новим међународним односима, Денг Сјаопинг позвао је на наставак примене Пет принципа мирољубиве коегзистенције јер су они веома јасни и једноставни, изузетно витални и прошли су све тестове; надаље, они могу да послуже земљама с другачијим друштвеним системом и нивоом развоја, као и суседима Кине (Deng, 1993, str. 282–283). Ђанг Цемин и Ху Ђинтао наследили су и наставили горепоменути концепт који је увео Денг Сјаопинг. Ђанг Цемин позвао је на „поштовање норми међународних односа у чијој су основи једнакост суверенитета и неметање у унутрашњу политику других земаља“ и предложио „развијање новог типа међународних економских односа који заговарају међусобну корист, комплементарност и заједнички развој“ (Jiang, 2006, str. 478–479). У том смислу,

Пет принципа мирољубиве коегзистенције били су доследни циљу Повеље УН и одражавали су основне одлике новог типа међународних односа (Jiang, 1997). Представљајући нови тип међународних односа, Ђанг Цемин нагласио је поштовање и подржавање различитости у свету, истичући да све земље имају право да одаберу сопствени друштвени систем, модел развоја и развојни пут. Ху Ђинтао сложио се с предлогом „новог типа међународних односа“, додатно се залажући за „побољшање узајамно корисне сарадње и развој новог типа спољнополитичких односа водеће земље“ (Hu, 2016, str. 583). Тај нови тип спољнополитичких односа водеће земље без сумње био је конкретизација до тада важећег типа међународних односа. Укратко, између осамдесетих година 20. века и прве деценије 21. века кинеска влада и вође нагласили су да је право време и да постоји потреба за изградњом новог типа међународних односа, поновивши да су Пет принципа мирољубиве коегзистенције потпуно у складу с циљем Повеље УН, односно унапређењем процеса у правцу стварања мултиполарног света и промовисања развоја демократије у међународним односима.

После 18. националног конгреса Комунистичке партије, Кина се суочила с великим променама без преседана у овом веку и новим положајем где се све брже приближавала центру светских збивања, па је постепено започела следећа фаза дипломатске трансформације нове Кине, као иновација дипломатске теорије и наставак остваривања резултата у пракси. Значајна област у оквиру ове фазе била је про-

мовисање изградње новог типа међународних односа за ново доба. Си Ђинпинг је у неколико прилика, како у земљи, тако и у иностранству, говорио о концепту „новог типа међународних односа“, а у свом извештају за 19. национални конгрес Комунистичке партије систематично је изложио нови предлог о изградњи новог типа међународних односа који се одликују узајамним поштовањем, правичношћу, правдом и сарадњом у којој сви побеђују. Од три квалifikације новог типа међународних односа, основна премиса јесте узајамно поштовање, што подразумева да све земље у садејству треба да поступају као равноправни партнери спремни да решавају спорове и разлике кроз консултације и мирним путем, као и да сеprotиве намерној примени силе или претњи силом. То ову премису чини дијаметрално супротном хегемонизму и политици моћи. Правичност и правда јесу основни принципи који подразумевају да све земље у садејству треба да поштују универзалне међународне нормe и да буду спремне да у пракси остваре суштинску сарадњу, због чега се овај принцип изричито противи кршењу правила, пристрасности и злу. Сарадња у којој сви побеђују јесте основни циљ, а подразумева да све земље у садејству морају да одбаце антагонистичка средства и да остваре сопствени циљ кроз узајамну координацију, па је овај циљ сам по себи дијаметрално супротан једностраности и идеји да „победник узима све“.

У замисао Си Ђинпинга о новом типу међународних дубоко су уграђени драгоценo искуство и теоријски резултати спољне политике нове Кине, а првенствено представља

иновацију и надоградњу Пет принципа мирољубиве коeгзистенције. Наиме, овај концепт одражава главне карактеристике новог доба и, захваљујући интеграцији суштине традиционалне кинеске културе, представља отелотворење идеалистичког става да „не треба радити другима оно што не желиш да други раде теби“ и да „сви народи треба да живе у хармонији“. Исто тако, овај концепт даје нове конотације циљу и принципима Повеље УН који су видљиви, практични и које треба следити; потпуно се уклапа у нови развојни тренд људске цивилизације и поставиће чврст темељ бољем животу за људе широм света и за изградњу заједнице са заједничком будућношћу за човечанство.

Кина је већ уложила огромне напоре у развој новог типа међународних односа за ново доба. Пре свега, Кина упорно развија односе с економијама у фази настајања и земљама у развоју, што је преломна тачка за изградњу новог типа међународних односа. Кина је нова економија с брзим успоном на међународној сцени и најутицајнији члан породице земаља у развоју, па њени напори да промовише изградњу новог типа међународних односа представљају директиву. Чињеница да се кинеско-руско стратешко партнерство и даље развија на високом нивоу већ дуже од 20 година пресудно утиче на начин на који разне земље граде нови тип међународних односа. Друго, Кина доследно инсистира на односима с европским земљама као централној тачки изградње новог типа међународних односа. Европа је колевка традиционалних међународних односа, али се њена спољна политика

данас суштински променила у односу на оно што је била вековима уназад. Кина и Европа имају много заједничких интереса и обе стране имају исте или сличне погледе на нека од главних међународних питања. Стога постоји практична основаност за изградњу дугорочних и стабилних односа између Кине и Европе. Поред тога што, као и сви савремени кинески лидери, придаје велики значај развоју односа са земљама Европске уније, Си Ђинпинг покренуо је иницијативу за изградњу партнерства између Кине и ЕУ заснованог на миру, расту, реформама и цивилизацији (Xi, 2018, str. 102–103).

У ширем смислу, вишегодишња пракса нове Кине у изградњи новог типа међународних односа превазилази трајност и историјски карактер парадигме традиционалних међународних односа. У традиционалним међународним односима, стратешка игра заснована на предострожности у начину размишљања јесте најубичајенији облик; антагонизам, конфликт, па чак и рат најчешћа су средства поступања у односима између укључених страна које очекују да ће постићи равнотежу у међусобним међународним односима. Према теоретичарима реалистичке школе међународних односа, разлог због којег су традиционални међународни односи настали и даље трају лежи у међународној анархији. Због тога што постоји и још увек се развија, међународна анархија „чини међународни систем суровом и опасном ареном у којој земље, да би опстале, немају другог избора него да се међусобно такмиче за превласт. Чак и оне земље које су задовољне што живе у миру бивају оптужене да учествују у суровом такмичењу за

превласт“ (Mearsheimer, 2003, str. 38). Човечанство очигледно неће толерисати понављање трагедије великог уништења, па мора потражити ново решење и нови излаз. Управо из тог разлога, Кина улаже сталне напоре у изградњу новог типа међународних односа.

Историјско искуство и будућност дипломатске трансформације нове Кине и новог типа међународних односа

Три фазе трансформације јесу важна пракса у дипломатској историји нове Кине, а резултат су свеобухватних утицаја вишеструких фактора као што су чврсто вођство Комунистичке партије Кине, сталне промене у односима нове Кине с остатком света, стално обнављање спознаје кинеских вођа о главној теми савременог доба, као и знатна прилагођавања кинеске националне стратегије развоја. Труд уложен у изградњу новог типа међународних односа представља неопходну импликацију и ефикасну централну тачку дипломатске трансформације нове Кине. Дипломатска трансформација ствара премису за изградњу новог типа међународних односа и обликује ток њиховог даљег развоја, при чему тај нови тип међународних односа отелотворује и обогаћује конкретан садржај дипломатије.

У пракси ће свака фаза дипломатске трансформације нове Кине и сви напори уложени у изградњу новог типа међународних односа, заједно с обликовањем повољног спољашњег окружења за земљу, помоћи Кини да и даље повећава своју националну

снагу, конкурентност у свету и међународни утицај. С обзиром на то да је Кина велика земља, њена дипломатска трансформација, а нарочито напори који се улажу у изградњу новог типа међународних односа, превазишли су билатерални и регионални ниво и сваку појединачну област, производећи на тај начин глобалне и вишестране ефекте.

Гледајући у будућност, упркос све већој нестабилности и неизвесности међународне ситуације у свету који пролази кроз трансформативну транзицију, и суочавајући се са све турбулентнијим спољним окружењем током периода у којем се поклапају временски оквири за два стогодишња циља Кине, за све напоре, било да је реч о сталном унапређењу нове фазе

дипломатске трансформације или о активној изградњи новог типа међународних односа, неопходни су иновативније размишљање, визија и мере. Под условом да руководство Комунистичке партије Кине има сталну подршку и да главна линија служења националној обнови и промовисању људског напретка остане чврсто утемељена, спољна политика Кине ће сасвим извесно донети корист људима у свим државама света, као и кинеском народу. То ће се постићи још снажнијим подржавањем интереса суверенитета, безбедности и развоја земље, делотворнијом заштитом светског мира и заговарањем заједничког развоја, као и још смелијим промовисањем структуре заједнице са заједничком будућношћу човечанства.

References / Литература

- Deng, X. (1993). *Selected Works of Deng Xiaoping III*. Peking: People's Publishing House. [In Chinese]
- Gongsu, Y. (2000). Some Reviews on New China's Revolutionary Diplomacy. *The Journal of International Studies*, Vol. 3.
- Hu, J. (2016). *Selected Works of Hu Jintao III*. Peking: People's Publishing House. [In Chinese]
- Jiang, Z. (2006). *Selected Works of Jiang Zemin I*. Peking: People's Publishing House. [In Chinese]
- Jiang, Z. (1997). Making Joint Efforts to Build a Rational and Equitable New International Order. *People's Daily*.
- Mearsheimer, J. (2003). *The Tragedy of Great Power Politics*. Šangaj: Shanghai People's Publishing House. [In Chinese]
- Ministry of Foreign Affairs of China, Party Literature Research Center of the CPC Central Committee (1990). *Selected works of Zhou Enlai on Diplomacy*. Beijing: Central Party Literature Press. [In Chinese]
- Xi, J. (2018). *On Building a Human Community with a Shared Future*. Peking: Central Party Literature Press. [In Chinese]

Wang Cungang

Zhou Enlai School of Government of Nankai University
PR China

Diplomatic Transformation and Developing a New Type of International Relations: A Perspective to Observe and Understand New China's Diplomacy

Summary

48 |

Since 1949, diplomacy of the People's Republic of China has successively undergone transformation for three times, namely diplomacy of establishing the PRC, diplomacy of enriching the country and major-country diplomacy. Developing a new type of international relations is an effective way to achieve diplomatic transformation of New China, but its connotations vary with different periods of history.

During the two turnarounds from 1949 to 2012, New China's diplomacy, which holds up the Principle of Independence and Five Principles of Peaceful Coexistence, took shape in the practice of developing a new type of international relations. The former principle have played an important role in safeguarding China's sovereignty and dignity, protecting national security and promoting the country's development. The latter became basic norm of international relations and basic principle of international law due to its openness and inclusiveness.

Since the 18th CPC National Congress, in face of profound changes unseen in a century and a new posture for China to increasingly move toward the center of the world arena, President Xi Jinping made great endeavors to promote major country diplomacy with Chinese characteristics, and actively touched upon building a new type of international relations featuring mutual respect, fairness, justice, and win-win cooperation, which innovates on and develops the Principle of Independence and Five Principles of Peaceful Coexistence, as well as pushes forward the world multi-polarization process and the building of a community with a shared future for mankind.

Keywords: A new type of international relations, diplomatic transformation, China's diplomacy

Wang Cungang^[1]

Zhou Enlai School of Government of Nankai University
PR China

UDK 327(510)

Original research article

Received: 09/06/2021.

Accepted: 22/06/2021.

doi: 10.5937/napredak2-32692

Diplomatic Transformation and Developing a New Type of International Relations: A Perspective to Observe and Understand New China's Diplomacy

Summary: Since 1949, diplomacy of the People's Republic of China has successively undergone transformation for three times, namely diplomacy of establishing the PRC, diplomacy of enriching the country and major-country diplomacy. Developing a new type of international relations is an effective way to achieve diplomatic transformation of New China, but its connotations vary with different periods of history.

During the two turnarounds from 1949 to 2012, New China's diplomacy, which holds up the Principle of Independence and Five Principles of Peaceful Coexistence, took shape in the practice of developing a new type of international relations. The former principle have played an important role in safeguarding China's sovereignty and dignity, protecting national security and promoting the country's development. The latter became basic norm of international relations and basic principle of international law due to its openness and inclusiveness.

Since the 18th CPC National Congress, in face of profound changes unseen in a century and a new posture for China to increasingly move toward the center of the world arena, President Xi Jinping made great endeavors to promote major country diplomacy with Chinese characteristics, and actively touched upon building a new type of international relations featuring mutual respect, fairness, justice, and win-win cooperation, which innovates on and develops the Principle of Independence and Five Principles of Peaceful Coexistence, as well as pushes forward the world multi-polarization process and the building of a community with a shared future for mankind.

Keywords: A new type of international relations, diplomatic transformation, China's diplomacy

The founding of the People's Republic of China in 1949 marked the greatest turning point in Chinese political history and Chinese diplomatic history of the 20th century. The Communist Party of China

(CPC) seizing the political power of a major country in the East with a 5000-year history of continued civilization gave rise to the necessity and possibility for China's diplomacy to open a new situation and

[1] wangcungang@nankai.edu.cn

write a new chapter. In the past 70 years, under the firm leadership of the CPC, China's diplomacy has undergone three rounds of transformation against an international situation amidst winds of change^[2], and eventually been engaged in developing a new type of international relations, as a result in achieving the said transformation.

Three Rounds of New China's Diplomatic Transformation: Diplomacy for Establishing the PRC, Diplomacy for Enriching it, and Major-Country Diplomacy

38 |

The first round of New China's diplomatic transformation took place in 1949 and came to basic fruition in the middle of the 1950s, whose core was to turn the diplomacy of humiliation to that of establishing the PRC. Through the transformation, New China changed for good the embarrassing posture of "kneeling on the ground to run diplomacy" that had lasted for nearly a century, and established a foreign policy with independence as its base-color that combined patriotism with internationalism, aiming to achieve a truly equal status in international relations and effectively safeguard the country's sovereignty, dignity and security. The diplomatic transformation enabled China to set up normal diplomatic relations immediately with socialist countries, and gradually with countries of national

independence in Asia, Africa and Latin America and some of the capitalist countries in Nordic area, which signified that the basic framework of New China's foreign relations took initial shape. Between the middle of 1960s and early 1970s, China once adopted a foreign policy for "world revolution", presenting a diplomatic posture of "fighting with two fists and attacking in all directions", by which for the time being the country found itself in a very stern international situation (Yang, 2000, pp.45-50). However, as China regained its lawful seat in the United Nations and all legitimate rights, and as China-US relations thawed and China-Japan relations was normalized, the vision and conduct of "revolutionary diplomacy" was gradually phased out, and a new round of diplomacy transformation was ready to hit the ground running.

The second round of New China's diplomatic transformation happened between the end of 1970s and the beginning of 1980s, with the normalization of China-Soviet relations in 1989 marking its conclusion, the core of which was to turn from diplomacy of establishing the PRC to that of enriching the country. The 3rd Plenum of the 11th CPC Central Committee made a major strategic decision of shifting the focus of energy of the Party and the country to socialist modernization drive, accompanied by a corresponding major change in the main task and objective of China's diplomacy. In his opening speech at the 12th CPC National

[2] The academic community has reached no agreement on the concept of diplomatic transformation. This article holds that it refers to the act of a country to make some critical changes in the components, levels and contents of its diplomatic affairs. Regarding the components, diplomatic transformation contains diplomatic concept, principle, goal, strategy, policy, system and way of external action, etc. For the levels, three basic ones are involved, namely global, regional and bilateral level. In terms of contents, economic, political, security fields are included.

Congress, Deng Xiaoping made it clear that “While the Chinese people value their friendship and cooperation with other countries and other peoples, they value even more their hard-won independence and sovereign rights. No foreign country should expect China to be its vassal or to accept anything that is damaging to China’s own interests”. He also announced that to accelerate socialist modernization, to strive for China’s reunification, and to oppose hegemonism and work to safeguard world peace were the three major tasks of the Chinese people in the 1980s, the core being economic development (Deng, 1993, p.3). Centering on the above three tasks and based on assessment of the main theme of the times and on systemic summarization of historical experience and lessons, China made major readjustments on ideological guidance of diplomacy and on concrete foreign policy, establishing a diplomatic guideline that no longer made similarity or difference in social system and ideology a condition for good relations, and firmly pursuing a policy of refraining from entering into alliance or setting up strategic relationship with any major country or any bloc of countries. From then on, China’s diplomacy took an increasingly active posture. Between 1978 to the end of 1980s, the country established relatively stable relations with all major countries of the world, set up diplomatic ties with most of the neighboring countries, maintained friendly relations with overwhelming majority of the Third World countries, and joined many important international organizations and global and regional multilateral mechanisms, its framework of foreign relations being further perfected. From the early 1990s to the first decade of the 21st century, in face of a new posture of the

international pattern induced by the end of the Cold War, China continued to go by Deng Xiaoping’s foreign policy principle, to “observe calmly, secure our position, cope with affairs calmly, be good at keeping a low profile, never claim leadership, hide brightness and nourish obscurity, and strive for some accomplishments”, to unswervingly take the road of peaceful development, and to firmly pursue an independent foreign policy of peace. It continued to make positive progress in its relations with major countries, with neighboring countries, and with other developing countries, to be active in multilateral diplomacy, and to further enhance its representation and say in international affairs.

The third round of New China’s diplomatic transformation occurred after the 18th CPC National Congress, whose core is to turn from “diplomacy of enriching the country” to “major-country diplomacy”. The extraordinary performance of the country in the international financial crisis of 2008 and its becoming the world’s second largest economy foretold the necessity of China’s diplomatic transformation this time around. The 18th National Congress held in November 2012 set the goal of completing the building of a moderately prosperous society in all respects and deepening reform and opening up in an all-round way, emphasizing that China would continue to hold high the banner of peace, development, cooperation and mutual benefit and strive to uphold world peace and promote common development. In the same month, Xi Jinping put forward for the first time the important proposition that “National rejuvenation has been the greatest dream of the Chinese people since modern times began”. In October 2013, Xi Jinping

put forward the new thinking of conducting the neighborhood foreign policy in an “enterprising and pioneering way” and made overall arrangements for it. The term of “enterprising and pioneering” was in so sharp a contrast with that of “hiding brightness and nurturing obscurity” that had been in place for a long time that it instantly attracted broad attention of the international community. At the Central Conference on Work Relating to Foreign Affairs held in November 2014, Xi Jinping stressed that “China must pursue a major country diplomacy with its own characteristics”, and it was necessary to “on the basis of summing up our past practice and experience, enrich and further develop principles guiding our diplomatic work, and conduct diplomacy with distinctive Chinese vision, style and way of doing things” (Xi, 2018, p.200). In October 2017, Xi Jinping made it clear in his report to the 19th CPC National Congress that major country diplomacy with Chinese characteristics for a new era aimed to foster a new type of international relations and build a community with a shared future for humanity. The Central Conference on Work Relating to Foreign Affairs held in June 2018 underlined the formulation of Thought on Diplomacy of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era, signifying an important initial progress of the third round of New China’s diplomatic transformation.

In the process of diplomatic transformation this time around, the guiding position of Xi Jinping Thought on Diplomacy has been established and promoting the construction of a community with a shared future of humanity, become a salient standard for China to guide the trend of the times and the orientation of human progress; a diplomatic

layout featuring comprehensive, diverse, and multi-dimensional has been deepened and improved; on the premise of strengthening the Party’s centralized and unified leadership over diplomatic work, reform on diplomatic system and mechanisms has steadily moved forward, bringing about a situation of greater coordination of work relating to foreign affairs where the Party always provides overall leadership and coordinates the efforts of all involved; and China’s diplomatic posture has become more enterprising, emphasizing on taking the initiative to make overall planning and top-level design, launching and pursuing the “Belt and Road” Initiative, deeply participating in reforming and developing the global governance system, and taking an active part in the process toward political settlement of international hotspot and difficult issues.

The three rounds of New China’s diplomatic transformation stand for development and progress of Chinese diplomacy, demonstrating its capacity of innovation. Not only does Chinese diplomacy work for a favorable external environment for security, development and prosperity of a socialist China, it has also made significant contributions to peace and development of mankind.

Continued Commitment of New China’s Diplomacy to Developing a New Type of International Relations

In the spring of 1949, Mao Zedong put forward a foreign policy principle for a soon to be New China to pursue, called “making a fresh start”, which included two connotations: first, to reconstruct China’s international relations, and second, to

reconstruct its diplomatic system and diplomatic contingent. The principle of “making a fresh start” achieved remarkable and positive results, and as the outstanding founder and great practitioner of New China's diplomacy Zhou Enlai observed, thanks to the principle, “China is no longer a semi-colonial country and has established independent diplomatic relations with other countries” (Zhou, 1990, p.49). Therefrom, the objective of New China's first diplomatic transformation was achieved.

In fact, back in the early years of New China, the CPC put forward the important concept of “a new type of international relations”, the base color however being proletarian internationalism, which was originally limited to designate relations between socialist countries only. Later on, as the Five Principles of Peaceful Coexistence were put forward, changes happened to both its connotations and denotations. Having put forth and held up the Five Principles of Peaceful Coexistence is a successful practice of New China in constructing a new type of international relations.^[3] The Five Principles have evolved into basic norms for international relations and basic principles of international law. The Ten Principles adopted by the Bandung Conference of 1955 were its extension and development; the Non-Aligned Movement that came to the fore in the 1960s took the Five Principles for its guiding principles; and relevant declarations of the general assemblies of the United Nations 1970 and 1974 unequivocally adopted the Five Principles of Peaceful Coexistence respectively.

In the late 1970s and early 1980s, as New China's second round of diplomatic transformation began, readjustment of “the new type of international relations” in cognition and practice was underway. It was within the framework of constructing a new international order that Deng Xiaoping considered the issue of “a new type of international relations”. In his view, “Hegemonism, bloc politics and treaty organizations no longer work.” As for what principle should be applied to guide the new international relations, Deng Xiaoping called for continuing to use the Five Principles of Peaceful Coexistence, as they are very clear and simple, of greatest vitality and withstanding all tests; they can serve countries different in social system and level of development; and they can serve China's neighbors (Deng, 1993, pp.282-283). Jiang Zemin and Hu Jintao inherited and carried forward Deng Xiaoping's aforesaid thinking. Jiang Zemin called for “observing norms of international relations whose core is equality of sovereignty and non-interference into each other's internal affairs”, and proposed “to develop a new type of international economic relations featuring mutual benefit, complementarity and common development” (Jiang, 2006, pp. 478-479). In his view, the Five Principles of Peaceful Coexistence were consistent with the purpose of the UN Charter and reflected the essential features of a new type of international relations (Jiang, 1997). In expounding on the new type of international relations, Jiang Zemin underscored respecting and upholding the world's diversity, pointing out that all countries

[3] In June 2014, Xi Jinping, on the 60th anniversary of the signing of the Five Principles of Peaceful Coexistence, said “these Five Principles, as an integrated, interconnected and indivisible concept, capture the essence of today's international relations, and can apply to relations among all countries regardless of their social system, stage of development or size”.

had the right to choose their own social system, development model, and path to development. Hu Jintao agreed with the proposition of “a new type of international relations” and further proposed to “advance mutually beneficial cooperation and develop a new type of major country relations” (Hu, 2016, p.583). No doubt, a new type of major country relations was concretization of a new type of international relations. In sum, between the 1980s and the first decade of the 21st century, the Government and leaders of China emphasized time and again the necessity to construct a new type of international relations, reiterating that the Five Principles of Peaceful Coexistence were consistent with the purpose of the UN Charter, conducive to advancing the process toward a multipolar world and promoting the development of democracy in international relations.

Since the 18th CPC National Congress, in face of profound changes unseen in a century and a new posture for China to increasingly move toward the center of the world arena, the third round of New China's diplomatic transformation has been gradually unfolded, innovation on diplomatic theory and practice continuing to achieve new results, of which an important area is to promote the construction of a new type of international relations for a new era. Xi Jinping has on several international and domestic occasions repeatedly touched upon the concept of “a new type of international relations”, and in his report to the 19th CPC National Congress systematically expounded on his proposition of building a new type of international relations featuring mutual respect, fairness, justice, and win-win cooperation. Among the three qualifications of a new type of international relations, mutual respect is the basic premise, which

means all countries in their interaction should take one another for equal partners, be willing to resolve their disputes and differences by consultation and peaceful settlement, and oppose the willful use or threat of force, and hence it is in fundamental opposition to hegemonism and power politics. Fairness and justice are the basic principle, which means all countries in their interaction should abide by universal international norms and be ready to realize justice in essence through justice in form, and therefore it is in fundamental opposition to trampling upon rules and being partial and evil. Win-win cooperation is the basic objective, which means all countries in their interaction must reject the means of antagonism and achieve their own goal through mutual coordination, and as such it is in fundamental opposition to unilateralism and the idea of winner-takes-all.

Xi Jinping's thinking on a new type of international relations deeply embeds in valuable experience and theoretical results of New China's foreign policy, and especially it innovates on and develops the Five Principles of Peaceful Coexistence; it reflects salient features of the new era and, by integrating the essence of Chinese traditional culture, embodies the idealistic stature of “don't do unto others what you don't want others do unto you” and “to achieve success, one should let others succeed as well” and the open mindedness of “harmony in diversity” and “all nations to live in harmony”; it gives new connotations to the purpose and principles of the UN Charter that are visible, practical and followable; it completely fits in with the development trend of human civilization and will lay a solid foundation for a better life for the people all over the world and for constructing a community with a shared future for humanity.

China has already made fruitful endeavors to develop a new type of international relations for a new era. First of all, China persists with developing relations with emerging economies and developing countries as a breaching point for constructing a new type of international relations. As an emerging economy that rises rapidly on the international arena and the most influential member of the family of developing countries, China endeavoring to promote the construction of a new type of international relations is directive, and the fact that China-Russia comprehensive strategic partnership of coordination that has continued to develop at a high level for more than twenty years leads the way for various countries to construct a new type of international relations. Secondly, China persists with taking its relations with European countries as a focal point of constructing a new type of international relations. Europe is the birth place of traditional international relations, but Europe's international relations today have changed essentially comparing to what they were centuries ago. Between China and Europe, there are quite a few common interests, both sides holding shared or similar views on some of the major international issues. As such, there is practical foundation for China and Europe to build and keep long-term, stable relations. On top of setting great store by developing relations with the EU countries as contemporary Chinese leaders have done all along, Xi Jinping has made a major initiative of building China-EU partnership for peace, growth, reform and civilization (Xi, 2018, pp.102-103).

In a larger sense, the long-term practice of New China to construct a new type of international relations transcends the lastingness and historicalness of the paradigm of traditional international relations.

In traditional international relations, strategic game based on the precautionary mindset is a most typical form; antagonism, conflict and even war are most common means of handling relations between concerned parties, and it is the anticipation of concerned parties to international relations between them to attain equilibrium. The reason why traditional international relations came into being and has continued to exist, according to theorists of the realist school of international relations, rests with the state of international anarchy. With its existence and evolution, the state of international anarchy "makes the international system a ruthless and dangerous arena in which countries for survival have no other options but compete with each other for power. Even those countries content with living in peace are accused of participating in a ruthless competition for power" (Mearsheimer, 2003, p.38). Obviously, mankind will not tolerate repeated performances of such a tragedy of great destruction and must search for a new solution and a new way out. It is to this end that China has made continued efforts to construct a new type of international relations.

Historical Experience and Future Prospect of New China's Diplomatic Transformation and a New Type of International Relations

The three rounds of transformation are important practice in New China's diplomatic history, resulting from comprehensive effects of multiple factors such as the firm leadership of the CPC, continued changes in New China's relations with the rest of the world, continued renewal of Chinese leaders'

cognition of the main theme of the times, and major readjustments of China's national development strategy. The endeavors to construct a new type of international relations are necessary implications and an effective focal point of New China's diplomatic transformation. Diplomatic transformation creates the premise to construct a new type of international relations, and charts the latter course forward; whereas endeavors of the latter embody and enrich the concrete content of the former.

In concrete practice, each round of New China's diplomatic transformation and every effort to construct a new type of international relations on top of shaping a favorable external environment for the country will help continue to increase China's comprehensive national strength, world competitiveness and international influence. As a major country, China's diplomatic transformation and particularly its efforts to construct a new type of international relations have transcended bilateral, regional levels and any single realm, producing global and multifaceted effects.

Looking into the future, in face of increasing instability and uncertainty in the international situation of a world in transformative transition, and in face of a more turbulent external environment during the period in which the timeframes of China's two centenary goals converge, all efforts, be it for steady advance of a new round of diplomatic transformation or for active construction of a new type of international relations, require more innovative thinking, vision and measures. Conditioned that the leadership of the CPC is always upheld, and that the main line of serving national rejuvenation and promoting human progress remains solidly in place, China's foreign policy will surely better benefit the people of all countries the world over as well as the Chinese people by more firmly upholding the interests of sovereignty, security and development of the country, more effectively safeguarding world peace and promoting common development, and more forcefully promoting the construction of a community with a shared future for humanity.

References

- Deng, X. (1993). *Selected Works of Deng Xiaoping III*, Beijing: People's Publishing House. [In Chinese]
- Gongsu, Y. (2000). Some Reviews on New China's Revolutionary Diplomacy. *The Journal of International Studies*, Vol.3.
- Hu, J. (2016). *Selected Works of Hu Jintao III*. Beijing: People's Publishing House. [In Chinese]
- Jiang, Z. (2006). *Selected Works of Jiang Zemin I*. Beijing: People's Publishing House. [In Chinese]
- Jiang, Z. (1997). Making Joint Efforts to Build a Rational and Equitable New International Order. *People's Daily*.
- Mearsheimer, J. (2003). *The Tragedy of Great Power Politics*. Shanghai: Shanghai People's Publishing House. [In Chinese]
- Ministry of Foreign Affairs of China, Party Literature Research Center of the CPC Central Committee (1990). *Selected works of Zhou Enlai on Diplomacy*. Beijing: Central Party Literature Press. [In Chinese]
- Xi, J. (2018). *On Building a Human Community with a Shared Future*. Beijing: Central Party Literature Press. [In Chinese]

在构建新型国际关系的努力中实现 外交转型 ——观察和理解新中国外交的一个 视角

南开大学周恩来政府管理学院教授 王存刚

【内容提要】1949年以来,新中国外交历经三次转型,先后形成立国外交、富国外交和大国外交三种基本形态。构建新型国际关系是新中国外交转型的应有之义和有效抓手,但其内涵在不同历史时期有所不同。在1949—2012年间的两次转型中,新中国外交在构建新型国际关系的实践中形成并坚守独立自主原则与和平共处五项原则,前者对于维护国家主权和尊严、保障国家安全和促进国家发展发挥了重要作用;后者则因其开放性、包容性而成为国际关系基本准则和国际法基本原则。党的十八大以来,面对百年未有之大变局和中国日益走近世界舞台中央的新态势,习近平主席大力推动中国特色大国外交,积极倡导建设相互尊重、公平正义、合作共赢的新型国际关系。这是对独立自主原则与和平共处五项原则的创造性继承和创新性发展,在推进新时代中国外交转型的同时,有力推动了世界多极化进程的发展和人类命运共同体的构建。

【关键词】新型国际关系; 外交转型; 中国外交

1949年中华人民共和国的成立,是20世纪中国政治史与外交史的最大转折点。信仰马克思主义、代表中国最广大人民根本利益的中国共产党,掌握了具有5000年文明史的东方大国政权,中国外交由此具备了开辟新局面、谱写新篇章的必要性和可能性。70年来,在中国共产党的坚强领导下,面对风云变幻的国际环境,新中国外交虽历经三次转型[1],但始终致力于构建新型国际关系,并以此为成果实现外交转型。

新中国外交的三次转型: 从立国外交、富国外交到大国外交

新中国外交的第一次转型发生在1949年,于20世纪50年代中期基本完成,其核心是由“屈辱外交”向“立国外交”转变。新中国外交通过这次转型,彻底改变了持续近百年的“跪倒在地上办外交”的尴尬姿态,确立并奉行爱国主义与国际主义相统一、以独立自主为底色的外交政策,其目的是在国际关系中获得真正平等的地位,有效维护国家主权、尊严和安全。新中国外交的第一次转型使中国很快与世界社会主义阵营中的其他国家建立了正常关系,进而陆续与“两个中间地带国家”,即亚非拉民族独立国家和北欧部分资本主义国家建立了正常关系。由此,新中国对外关系的基本框架初步形成。20世纪60年代中期到70年代前期,中国一度奉行“革命外交”,包括采取“世界革命”的外交路线,形成“两个拳头打人、四面出击”的外交姿态,其产生的后果是多方面的,中国面临的国际环境一度十分严峻。[2]但随着1971年中国恢复在联合国的

合法席位和一切合法权利、1972年中美关系解冻与中日建交，“革命外交”的观念和做法逐步被淘汰，新一轮外交转型蓄势待发。

新中国外交的第二次转型发生在20世纪70年代末80年代初，1989年中苏关系正常化标志着这一轮外交转型的结束，其核心是从“立国外交”向“富国外交”转变。1978年12月召开的党的十一届三中全会决定停止使用“以阶级斗争为纲”的口号，并作出把党和国家工作重心转移到社会主义现代化建设上来的重大战略决策，外交的主要任务和目标随之发生重大变化。在1982年9月召开的党的十二大开幕词中，邓小平明确提出：“中国人民珍惜同其他国家和人民的友谊和合作，更加珍惜自己经过长期奋斗而得来的独立自主权利。任何外国不要指望中国做他们的附庸，不要指望中国会吞下损害我国利益的苦果。”他还宣布，加紧社会主义现代化建设，争取实现包括台湾在内的祖国统一，反对霸权主义、维护世界和平，是中国在20世纪80年代的三大任务，其核心是经济建设。[3]围绕上述三大任务，并基于对时代主题的崭新判断和对历史经验教训的系统总结，中国对外交指导思想和具体对外政策进行了重大调整，确立了不以社会制度和意识形态异同论亲疏的外交路线，坚定奉行“不与任何大国或国家集团结盟或建立战略关系”的政策。中国外交由此呈现日益活跃与主动的态势。从1978年到20世纪80年代末，中国陆续与世界主要大国建立了相对稳定的关系，同周边绝大部分国家建立了外交关系，同绝大部分第三世界国家保持了友好关系。此外，中国还先后参加了许多重要国际组织及全球和地区多边外交机制，对外关系框架进一步完善。20世纪90年代初到21世纪的头10年，面对冷战后新态势，中国坚持奉行邓小

平提出的“冷静观察，稳住阵脚，沉着应对，善于守拙，绝不当头，韬光养晦，有所作为”的外交方针，始终不渝走和平发展道路，坚定奉行独立自主的和平外交政策，在大国、周边以及与广大发展中国家的关系上继续取得积极进展，多边外交更加活跃，在国际事务中的代表性和话语权进一步增强。

新中国的第三次外交转型发生在党的十八大之后。其核心是从“富国外交”向“大国外交”转变。2008年中国在国际金融危机中表现出色，2010年中国超过日本成为世界第二大经济体。这两大标志性事实预示着中国外交新一轮转型的必然性。2012年11月召开的党的十八大确立了全面建成小康社会和全面深化改革两大目标。党的十八大报告强调，中国将继续高举和平、发展、合作、共赢的旗帜，坚定不移致力于维护世界和平、促进共同发展。同月，习近平首次提出“实现中华民族伟大复兴是中华民族近代以来最伟大的梦想”的重要论断。2013年10月，习近平明确提出“奋发有为地推进周边外交”的新思路，并作出全面部署。“奋发有为”一词因与此前较长一段时间里使用的“韬光养晦”一词对比鲜明，旋即引起国际社会广泛关注。在2014年11月召开的中央外事工作会议上，习近平强调指出，“中国必须有自己特色的大国外交”，“要在总结实践经验的基础上，丰富和发展对外工作理念，使我国对外工作有鲜明的中国特色、中国风格、中国气派”。[4] 2017年10月，党的十九大报告明确提出新时代中国特色大国外交要推动建设新型国际关系，推动构建人类命运共同体。在2018年6月召开的中央外事工作会议明确提出新时代中国特色社会主义外交思想。至此，新中国外交第三轮转型取得重要阶段性成果。在这次外交转型过程中

确立了习近平外交思想在新时代中国外交中的指导地位,推动构建人类命运共同体成为中国引领时代潮流和人类进步方向的鲜明旗帜;深化和完善了全方位、多层次、立体化的外交布局,全球伙伴关系网络已经形成;在加强党对外交工作集中统一领导的前提下,外交体制机制改革稳步推进,形成了党总揽全局、协调各方的对外工作大协调局面;外交姿态更加进取,强调主动谋划和顶层设计,积极倡导和大力推进“一带一路”建设,深入参与全球治理体系改革和建设,主动参与国际热点难点问题的政治解决进程。

新中国外交的三次转型,标志着中国外交的发展和进步,展现了中国外交的创新能力。它在为社会主义中国安全、发展和繁荣创造良好外部环境的同时,也为人类和平与发展作出了重要贡献。

新中国外交始终致力于构建新型国际关系

1949年春,毛泽东提出了新中国将要奉行的被称为“另起炉灶”的外交方针。“另起炉灶”包括两层含义:一是重建中国的对外关系。二是重建外交体制和外交队伍。“另起炉灶”方针的效果显著而积极,正如新中国外交的卓越奠基人和伟大实践者周恩来所指出的那样,这一方针“使我国改变了半殖民地的地位,在政治上建立了独立自主的外交关系”。[5]总之,这种新型国际关系构成框架实现了新中国外交第一次转型的目标。

实际上,早在新中国成立之初,中国共产党就提出了“新型国际关系”这一重要概念。但这种以无产阶级国际主义为底色的新型国际关系起初仅限于指称社会主义国家之间的关系。此后,随着和平共处五项原则的提出,“新型国际关系”的内涵和外延均有所变

化。和平共处五项原则的提出和坚守,是新中国构建新型国际关系的一次成功实践。[6]和平共处五项原则还演化为国际关系基本准则和国际法基本原则。1955年在万隆会议上通过的十项原则,就是对和平共处五项原则的引申和发展;20世纪60年代兴起的不结盟运动则把和平共处五项原则作为指导原则;1970年和1974年联合国大会通过的有关宣言明确接受了和平共处五项原则。

20世纪70年代末80年代初,随着新中国外交第二轮转型的开启,调整“新型国际关系”的认知和实践随之展开。邓小平是在构建国际新秩序的框架下思考“新型国际关系”问题的。在他看来,“霸权主义、集团政治或条约组织是行不通了”。至于应当用何种原则来指导新的国际关系,邓小平主张沿用和平共处五项原则。他认为,“这五项原则非常明确,干净利落,清清楚楚”, [7]最有生命力,最经得住考验,能够为不同社会制度的国家服务,能够为发达程度不同的国家服务,能够为左邻右舍服务。江泽民和胡锦涛继承了邓小平的上述思想并作出进一步发展。江泽民呼吁“恪守以主权平等和互不干涉内政为核心的国际关系准则”,倡议“建立互利互补、共同发展的新型国际经济关系”。 [8]江泽民指出,和平共处五项原则符合联合国宪章的宗旨,反映了新型国际关系的本质特征。[9]江泽民在阐述新型国际关系时还突出强调尊重和维护世界多样性,指出在一个多样化的世界中,各国有权选择符合本国国情的社会制度、发展模式和发展道路。胡锦涛则提出“新型大国关系”的概念,和“推进互利共赢合作,发展新型大国关系”的倡议。[10]新型大国关系无疑是对新型国际关系的具体化。总之,20世纪80年代到21世纪头10年,中国政府和领导人反复强调了构建新

型国际关系的必要性，重申和平共处五项原则符合《联合国宪章》宗旨，有助于推进世界多极化进程，促进国际关系民主化发展。

党的十八大以来，面对百年未有之大变局以及中国日益走近世界舞台中央的新态势，新中国外交第三轮转型渐次展开，外交理论与实践创新不断取得新成果，其中一个重要方面就是推动建设新时代的新型国际关系。习近平曾在国际国内多个场合反复提及“新型国际关系”这一概念。在党的十九大报告中，习近平更为系统地提出要建设相互尊重、公平正义、合作共赢的新型国际关系。在新型国际关系的三项标识中，相互尊重是基本前提，它意味着各国在互动中应当视对方为平等伙伴，愿意通过协商方式和平解决彼此间的争端和分歧，反对动辄使用武力或以武力相威胁，因而它与霸权主义、强权政治是根本对立的。公平正义是基本原则，它意味着各国在互动中应当共同遵守具有普遍意义的国际规范，愿意通过形式正义实现实质正义，因而它与践踏规则、偏私邪恶是根本对立的；合作共赢是基本目标，它意味着各国在互动中要放弃对抗手段，在相互协调中实现自身目标，因而它与单边主义、赢者通吃理念是根本对立的。

习近平外交思想明确中国特色大国外交要推动建设新型国际关系，这一思想深嵌新中国外交的宝贵经验和理论成果，特别是创新发展了和平共处五项原则，体现了新时代的鲜明特点；融入中国传统文化精髓，体现了“己所不欲，勿施于人”“己欲立而立人，己欲达而达人”的思想境界，以及“和而不同”“协和万邦”的开放胸怀；与《联合国宪章》宗旨和原则在精神实质上高度一致，并赋予这些宗旨和原则以可见、可行、可依循的内涵；与人类文明发展

趋势完全契合,必将为全世界人民过上更加美好的生活和构建人类命运共同体奠定坚实的基础。

中国已经为构建新时代的新型国际关系做出了卓有成效的努力。首先,中国坚持把发展与新兴经济体和发展中国家的关系作为构建新型国际关系的突破口。作为新兴经济体和发展中国家中最具影响力的一员,中国推动构建新型国际关系的努力具有指向性意义。尤其是中国和俄罗斯全面战略协作伙伴关系20多年来始终在高水平上快速发展,为各国构建新型国际关系树立了可资征引的范例。其次,中国坚持把与欧洲诸国的关系作为构建新型国际关系的着力点。欧洲是传统国际关系的滥觞之地,但欧洲的国际关系已较此前数百年发生了本质性变化。中国与欧盟国家存在许多共同利益,在一些重大国际问题上有着相同或相似的看法。因此,中欧彼此建立和保持长期稳定的关系有着现实基础。当代中国领导人始终高度重视发展与欧盟国家的关系,习近平更是明确提出打造中欧和平、增长、改革、文明伙伴关系的重大倡议。[11]

广义上讲,1949年以来新中国构建新型国际关系的长期实践,是对传统国际关系范式的持久性、历史性超越。在传统国际关系中,基于防范心理而产生的战略博弈是最为典型的形态;对抗、冲突乃至战争是相关各方处理彼此关系最为常用的手段;形成均势乃是相关各方对彼此关系的预期。传统国际关系之所以能够生成并持续存在,按照现实主义国际关系理论家的解释,是因为国际无政府状态所致。国际无政府状态的存在和演化,使得“国际体系是一个险恶而残忍的角斗场,要想在其中生存,国家别无选择,只得为权力而相互竞争。即便是满足于和平生活的国家也会被指

责参与了无情的权力竞争”。[12]人类显然不能容忍这种破坏力巨大的悲剧反复上演,必须找到新办法、发现新路子。新中国构建新型国际关系的持续努力,就是为了做到这一点。

新中国外交转型与新型国际关系构建的 历史经验与未来展望

三次转型是70年新中国外交史的重大实践,是中国共产党的坚强领导、新中国与世界关系持续变化、中国领导人对时代主题认知的不断更新、中国国家发展战略的重大调整等多方面因素综合作用的结果。构建新型国际关系的努力,是新中国外交转型的应有之义和有效抓手。外交转型为构建新型国际关系创造了前提条件,规约了努力方向;而构建新型国际关系的努力,则体现和丰富着外交转型的具体内容。

从具体实践上看,新中国外交的每一次转型,构建新型国际关系的每一点努力,在塑造中国外部环境的基础上,都会促使中国的综合国力、国际竞争力和国际影响力持续上升。作为一个大国,中国外交转型特别是构建新型国际关系的努力,已经超越双边层次、地区层次,超越单一领域,产生全球性、多方面的广泛影响。

展望未来,面对世界转型过渡期不稳定性、不确定性显著增强的国际形势,面对历史交汇期更加复杂动荡的外部环境,无论是稳步推进新一轮外交转型,还是积极构建新时代的新型国际关系的努力,都需要有更多的创新思维、理念和举措。只要始终坚持中国共产党的领导,牢牢把握服务民族振兴、促进人类进步这条主线,更加坚定地维护国家主权、安全和发展利益,更加有效地维护

世界和平、促进共同发展,更加有力地推动构建人类命运共同体,中国外交就会更好地造福中国人民、造福世界各国人民。

[1] 对于何谓外交转型,学术界存在不同看法。本文认为,外交转型是指一国对其外交事务的构成要素、层次与内容进行部分重大改变的行为。从构成要素上讲,外交转型涉及外交理念、外交原则、外交目标、外交战略、外交政策、外交体制、对外行动方式等多个外交具体方面;从层次上讲,涉及全球、地区、双边等三个基本层次;从内容上讲,涉及经济、政治、安全等多个社会生活领域。

[2] 杨公素:《对新中国“革命外交”的几点回顾》,载《国际政治研究》,2000年第3期,第45-50页。

[3] 《邓小平文选》第三卷,北京:人民出版社,1993年版,第3页。

[4] 习近平:《论坚持推动构建人类命运共同体》,北京:中央文献出版社,2018年版,第200页。

[5] 中华人民共和国外交部、中共中央文献研究室:《周恩来外交文选》,北京:中央文献出版社,1990年版,第49页。

[6] 2014年6月,习近平在纪念和平共处五项原则发表60周年的讲话中指出:“和平共处五项原则精辟体现了新型国际关系的本质特征,是一个相互联系、相辅相成、不可分割的统一体,适用于各种社会制度、发展水平、体量规模国家之间的关系。”

[7] 同[3],第282-283页。

[8] 《江泽民文选》第一卷,北京:人民出版社,2006年版,第478-479页。

[9] 江泽民:《为建立公正合理的国际新秩序而共同奋斗》,载《人民日报》,1997年4月24日。

[10] 《胡锦涛文选》第三卷,北京:人民出版社,2016年版,第583页。

[11] 同[4],第102-103页。

[12] 约翰·米尔斯海默著,王义桅、唐小松译:《大国政治的悲剧》,上海:上海人民出版社,2003年版,第38页。